

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ДЖУМАГЕЛЬДІЄВА Гульнара Джумадурдієвна

УДК 346.61

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН І ЦІНОУТВОРЕННЯ

Спеціальність 12.00.04 – Господарське право;
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Донецьк – 2004

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті економіко-правових досліджень
Національної академії наук України (м. Донецьк).

Науковий керівник - доктор юридичних наук, академік НАН України

Мамутов Валентин Карлович,

Інститут економіко-правових досліджень НАН України,
директор (м. Донецьк)

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук,

старший науковий співробітник

Замойський Ігор Євгенович,

Донецький університет економіки та права,
професор кафедри (м. Донецьк)

кандидат юридичних наук

Дятленко Наталя Миколаївна,

Юридична академія МВС України,
старший науковий співробітник відділу
(м. Дніпропетровськ)

Провідна установа - Національна юридична академія України

імені Ярослава Мудрого МОН України (м. Харків)

Захист відбудеться **“ 21 ” грудня 2004 р. о 15⁰⁰ годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02 в Інституті економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 83048, м.Донецьк, вул.Університетська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 83048, м.Донецьк, вул.Університетська, 77.

Автореферат розісланий **“ 19 ” листопада 2004 р.**

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради
Грудницька С.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В Україні формування ринку відбувається складно і суперечливо, результатом чого є безліч проблем, необхідність невідкладного вирішення яких зрозуміла для всіх. Серед найважливіших завдань, що поставлені перед Україною сьогодні, провідне місце займає створення і впровадження такого механізму правового регулювання господарської діяльності, який забезпечив би фінансово-економічну стабільність підприємств України і детінізацію її економіки. Важливу роль у забезпеченні цієї стабільності відіграє цінова політика держави та правове регулювання цін і ціноутворення.

У Посланні Президента України “Україна: крок у XXI сторіччя. Стратегія економічної і соціальної політики на 2000-2004 р.р.” поряд з курсом на лібералізацію цін відзначена необхідність посилення державного впливу на економічні процеси.

Україна має багатий досвід правового регулювання ціноутворення в умовах планового господарства, що управляється централізовано. Теоретичні наукові дослідження та практичні розробки щодо порядку формування цін в умовах планового розподілу продукції в основному себе виправдовували. У зв'язку зі зміною відносин власності, розвитком конкуренції діючий раніше витратний порядок ціноутворення виявився нездатним реагувати на зміни зовнішніх факторів. За цих причин стало необхідним використання інших підходів до формування ціни. У нових умовах окремі важливі теоретичні та науково-прикладні питання щодо правового аспекту ціноутворення залишаються маловивченими, деякі з них є предметом наукових дискусій. Зокрема, у спеціальній літературі недостатня увага приділяється:

ціні як предмету правового регулювання господарського і податкового права;

можливостям державного регулювання ціноутворення щодо кожного виду цін, що діють у державі;

питанням посилення державного контролю за ціноутворенням;

аналізу правової природи відповідальності за правопорушення у сфері ціноутворення.

Надзвичайна значущість правового регулювання ціноутворення, відсутність комплексних досліджень щодо вирішення цієї проблеми визначили актуальність теми дисертаційної роботи, її мету та задачі.

Нормативну основу правового регулювання цін і ціноутворення в Україні закладено Конституцією України, Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, іншими нормативно-правовими актами, які на принципово нових засадах регулюють відносини, що складаються у сфері ціноутворення. Разом з цим, правове регулювання ціноутворення в Україні не позбавлено й недоліків. Так, нормативно-правові акти, що регулюють порядок визначення собівартості – базової величини ціни при будь-якому способі ціноутворення – характеризуються

внутрішньою суперечливістю; не завжди відповідає сучасним економічним реаліям права регламентація порядку тарифоутворення у сфері комунальних послуг і послуг перевезень вантажу залізничним транспортом; потребує змін і правове регулювання відносин, що виникають у галузі спеціалізованого управління ціноутворенням, зокрема, це стосується обсягу владних повноважень органів державного управління.

Дисертаційне дослідження проведено на прикладі повного циклу виробництва промислової продукції, включаючи й доставку цієї продукції замовнику залізничним транспортом, що розглянуто як продовження циклу виробництва. Транспортні витрати можуть бути враховані при визначенні ціни у порядку, передбаченому правилами ІНКОТЕРМС. Доведено, що державне регулювання цін на енергоносії, перевезення вантажів та решту послуг суттєво впливає на ціни промислової продукції. Таким чином, право встановлення цін на окремі види продукції та послуг фактично виступає і як право регулювання у певних межах цін на промислову продукцію.

В юридичній літературі обґрунтована можливість та доцільність розгляду проблем, які мають значення для системи правового забезпечення економіки, на прикладі промисловості як провідної галузі народного господарства. Достатньо репрезентивним уявляється дослідження на прикладі промисловості проблем правового регулювання цін і ціноутворення. Більшість висновків проведеного дослідження може мати значення і для правового регулювання цін і ціноутворення в інших галузях економіки.

З огляду на вищенаведене, дослідження проведене за темою дисертаційної роботи, є актуальним із урахуванням можливості використання його результатів для вдосконалення чинного законодавства України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України за темою: “Забезпечення взаємозв'язку основних законодавчих актів, що регламентують економічні відносини” (держреєстрація № 0102U005361), де дисертантка брала участь як співвиконавець, і у межах якої було здійснено дослідження юридичного значення ціни в господарському обороті, заходів правового регулювання ціноутворення, особливостей порядку формування тарифів на комунальні послуги і послуги залізничного транспорту по перевезенню вантажів для промислових підприємств, повноважень центральних і регіональних органів влади і управління у встановленні цін, і обґрунтувала нові теоретичні положення і пропозиції з удосконалення законодавства про ціноутворення.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування загального підходу і розробка конкретних рекомендацій з удосконалення правового регулювання ціноутворення і цін на основі аналізу матеріалів господарської практики й узагальнення результатів теоретичних досліджень.

Відповідно для вказаної мети було поставлено та вирішено наступні задачі:

провести дослідження правового значення ціни, проаналізувати існуючі точки зору з цього приводу, виявити їх недоліки і переваги;

обґрунтувати роль і місце законодавства про ціноутворення в системі господарського законодавства;

класифікувати ціни, що діють у межах правового поля України, у залежності від їхніх особливостей, сфери застосування і ступеня державного втручання в їх встановлення;

дослідити тенденції розвитку прямих засобів регулювання цін в умовах ринку та визначити переваги і недоліки їх застосування в умовах перехідного до ринкової економіки періоду;

провести дослідження положень національних стандартів бухгалтерського обліку щодо формування собівартості продукції і розробити пропозиції щодо гармонізації правової регламентації бухгалтерського і податкового обліків;

обґрунтувати важливість вироблення єдиного підходу до формування цін на промислову продукцію і тарифів на комунальні послуги і послуги перевезення продукції залізничним транспортом;

обґрунтувати необхідність реформування системи державного управління ціноутворенням і визначити основні напрямки цього реформування;

розробити пропозиції з удосконалення правового регулювання в сфері господарсько-правової відповідальності за порушення порядку ціноутворення.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають при встановленні цін у народному господарстві.

Предметом дослідження є правове регулювання ціноутворення і цін на продукцію промисловості.

Методи дослідження. Для повного та всебічного вивчення предмету дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, серед яких історичний, порівняльно-правовий, аналітико-синтетичний, формально-логічний, статистичний методи. Узагальнення явищ і процесів при здійсненні правового регулювання цін і ціноутворення в Україні базується на системному аналізі різних наукових підходів і концепцій в сфері ціноутворення, правових дефініцій та категорій, правозастосовчої практики. Для розв'язання окремих завдань, поставлених авторкою, використані наступні методи: історичний – для вивчення різних підходів до визначення сутності ціни і дослідження еволюції законодавства про ціноутворення; порівняльно-правовий – для відображення особливостей калькулювання собівартості за правилами бухгалтерського і податкового обліків, а також для дослідження компетенції державних органів управління в сфері ціноутворення й організації контролю за цим процесом у зарубіжних країнах; формально-логічний та аналітико-синтетичний методи

застосовано для дослідження правопорушень у сфері ціноутворення, проведення класифікації основних видів цін у залежності від ступеня державного втручання в їх встановлення, дослідження підстав відповідальності в сфері ціноутворення; статистичний метод – для дослідження динаміки правопорушень у сфері ціноутворення.

Комплексне використання зазначених методів дозволило при роботі за темою дисертаційного дослідження вирішити теоретичні задачі, які авторка ставила перед собою, та зробити пропозиції з удосконалення системи правового регулювання цін і ціноутворення.

Теоретичну основу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних учених – юристів і економістів, а саме: Б. Болла, В.М. Василенка, В.М. Гайворонського, С. Гібсона, І.Є. Замойського, Г.Л. Знаменського, М. Кемпера, Дж. Купера, В.К. Мамутова, В.С. Мартемьянова, К. Маттіса, Х. Рудольфа, Дж. Фліка, Р. Фішера, Х. Хайєка, О.О. Чувпила, М.Г. Чумаченка та інших.

Емпіричну основу дослідження склали дані про практику застосування законодавства про ціноутворення підприємствами й органами Антимонопольного комітету України, Державною інспекцією з контролю за цінами, судову практику, іншу господарсько-правову практику.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що вперше у вітчизняній юридичній науці здійснено господарсько-правове дослідження правового регулювання цін і ціноутворення в нових умовах в Україні, на основі якого обґрунтовані нові наукові положення і розроблено пропозиції щодо вдосконалення законодавства в даній сфері. Наукова новизна проведеного дослідження полягає в наступному.

Уперше:

обґрунтовано підхід до законодавства про ціноутворення як одного з інститутів господарського законодавства, що має тісний зв'язок з іншими інститутами цього законодавства;

доведено необхідність і сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення порядку визначення тендерних цін;

аргументовано доцільність і запропоновано рекомендації з гармонізації податкового та бухгалтерського законодавств щодо визначення собівартості промислової продукції і запропоновано оптимальну модель уніфікації регламентації двох обліків (податкового та бухгалтерського) з метою визначення єдиного підходу до кваліфікації витрат на виробництво, які компенсуються за рахунок ціни;

доведено, що право встановлення цін на окремі види енергоносіїв, тарифів на залізничні перевезення та решту послуг тощо, витрати на які включаються до складу собівартості промислової продукції, фактично виступає і як право регулювання в певних межах цін на промислову продукцію;

проведено розмежування функцій органів, які здійснюють контроль за ціноутворенням, та обґрунтовано необхідність приведення правового статусу Державної інспекції з контролю за цінами у відповідність зі статусом урядового органа державного управління.

Удосконалено:

класифікацію цін у залежності від ступеня державного втручання в процес їх встановлення, яку необхідно доповнити факторами, що впливають на вибір того чи іншого способу державного впливу на порядок формування цін;

порядок визначення вартості послуг комунальних підприємств, а саме, обґрунтовано необхідність виключення такого елемента, як непродуктивні витрати послугодавця (витоки і втрати води, газу, тепла).

Дістали подальший розвиток:

визначення способів фіксації ціни у господарському договорі, а саме, пропонується внести доповнення до ч. 2 ст. 189 Господарського кодексу України щодо конкретизації цих способів: ціна у договорі має бути визначена шляхом відображення абсолютної грошової суми або порядку формування ціни із зазначенням витрат, що входять до її складу;

порядок формування тарифа на залізничні перевезення вантажів, а саме, пропонується поширити дію загальних вимог Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” щодо питань формування собівартості на перевезення вантажу;

порядок оподаткування прибутку промислових підприємств, на продукцію яких встановлено державні фіксовані ціни, а саме, запропоновано вивести з-під оподаткування надходження у вигляді дотацій на покриття збитків таких підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних положень і висновків дисертаційної роботи в нормотворчій діяльності з метою удосконалення законодавства України про ціноутворення. Розроблений і сформульований у дисертаційній роботі комплекс конкретних пропозицій з удосконалення правового регулювання ціноутворення, уніфікації податкового і цінового законодавства може сприяти детінізації економіки, збільшенню товарообігу в цілому, позитивно впливати на оздоровлення фінансово-економічної ситуації в Україні.

Пропозиції з удосконалення правового регулювання цін і ціноутворення можуть бути використані при підготовці окремих нормативно-правових актів, що регулюють питання ціноутворення, при розробці комплексних державних програм соціально-економічного розвитку державного і регіонального рівнів.

Деякі положення та висновки, викладені у дисертації, мають дискусійний характер і можуть бути основою для подальших наукових досліджень.

Прикладний характер дослідження дозволяє використовувати його результати безпосередньо в процесі здійснення господарської діяльності з ціноутворення. Положення дисертаційної роботи використовувались у процесі господарської діяльності по визначенню ціни на вугіль і вугільну продукцію Орендного підприємства “Шахта імені А.Ф. Засядька” (довідка № 15/1366 від 08.06.2004 р.), при розробці напрямків цінової політики ОАО “Донецький металургійний завод” (довідка № 01-05/78 від 07.06.2004 р.). Також результати дослідження щодо порядку відображення окремих витрат в ціні вугілля дозволили суттєво вдосконалити порядок ціноутворення на Державному підприємстві “Сніжнеантрацит” (довідка № 234 від 08.06.2004 р.)

Положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі при викладанні дисциплін “Господарське право”, “Комерційне право” в Донецькому інституті Міжрегіональної академії управління персоналом (довідка № 76 від 08.06.2004 р.). Окремі результати дослідження, зокрема, схема “Види цін в залежності від ступеня державного втручання і прав підприємств щодо їх встановлення”, використані при складанні підручника з господарського права (Хозяйственное право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, В.В. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с.) (довідка б/н від 29.04.2002 р.).

Особистий внесок здобувачки. Наукові результати дисертаційної роботи отримані авторкою особисто. Внеском здобувачки в наукову працю, яка підготовлена й опублікована в співавторстві, є дослідження питань кваліфікації витрат на модернізацію, реконструкцію й інші поліпшення основних фондів, а також втрат від браку в податковому і бухгалтерському обліках.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи доповідалися і обговорювалися на науково-практичній конференції “Становлення і розвиток правової системи в Україні” (Київ, 2002), міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів “Актуальні проблеми правознавства очима молодих учених” (Хмельницький, 2002), міжнародній науково-практичній конференції “Місто, регіон, держава: проблеми розподілу повноважень” (Донецьк, 2003), під час роботи Круглого столу “Рекомендації з внесення змін у законодавство, у зв'язку з прийняттям Господарського і Цивільного кодексів України” (Донецьк, 2003).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 10 робіт загальним обсягом 3,1 д.а., з яких 2,7 д.а. належать здобувачці особисто.

Структура дисертації обумовлена метою та задачами дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків. Повний обсяг дисертації складає 157 сторінок комп'ютерного тексту. Робота містить також список використаних джерел із 154 найменувань і додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1. Економіко-правова характеристика ціни присвячено аналізу економіко-правової сутності ціни, її ролі та юридичного значення в господарському обороті України, видів цін, що діють в Україні; дослідженню законодавства про ціни і ціноутворення і його місця в системі господарського законодавства; виявленню недоліків правового регулювання й обґрунтуванню пропозицій і рекомендацій з удосконалення діючого законодавства.

У підрозділі 1.1. “Поняття ціни та її значення у господарському обороті України” здійснено теоретичний аналіз категорії “ціна”, існуючих точок зору на її роль та місце у договорі. У дисертаційній роботі відзначається відсутність єдиного підходу як до економічної сутності ціни, так і до питань її правової природи.

Історія розвитку правового регулювання господарської діяльності свідчить про те, що умова обов’язковості зазначення ціни існувала ще у Римській імперії. З того часу таке положення не завдавало ніяких перешкод сторонам договору. Тому цілком зрозумілим та обґрунтованим уявляється збереження за ціною її значення як істотної умови у господарських договорах.

Ціна має важливе значення й для господарювання. З нею пов’язані такі аспекти діяльності суб’єктів господарювання, як планування господарської діяльності, звернення суб’єктів господарювання за судовим захистом своїх прав (визначення розміру позовних вимог і державного мита), виконання ними податкових зобов’язань (визначення їхнього розміру), здійснення банківського контролю за законністю руху коштів тощо.

У роботі відзначено, що не всі способи фіксації ціни у договорі можуть вважатися такими, що відповідають законодавству. Аналіз літератури та практики застосування законодавства про ціноутворення свідчить, що найбільш поширеними є такі способи – фіксація абсолютної величини ціни, фіксація порядку визначення ціни, фіксація джерела інформації про рівень цін на продукцію або визначення ціни шляхом застосування звичайних цін. Останні способи фіксації щодо цін викликають певні заперечення з приводу їх невідповідності діючому законодавству про ціноутворення.

У підрозділі 1.2. “Правове регулювання цін і ціноутворення як інститут господарського законодавства” крізь призму загальноюридичного підходу проводиться аналіз законодавства про ціноутворення, який дозволяє зробити висновок про те, що зараз воно являє собою не просту механічну сукупність нормативно-правових актів, а цілісну систему взаємозалежних і взаємодоповнюючих нормативних розпоряджень – інститут господарського законодавства. Предметом регулювання цього інституту є господарські відносини, які виникають між суб’єктами господарювання при встановленні ними цін. За своїм характером ці правовідносини можуть бути внутрішньогосподарськими (при визначенні собівартості – базової величини ціни),

господарсько-виробничими (при встановленні договірних цін), організаційно-господарськими (при встановленні державних регульованих, фіксованих і комунальних цін). Нормативно-правові акти, які складають законодавство про ціноутворення, окрім єдності предмету, характеризуються і єдністю мети – зміцненням суспільного господарського порядку в сфері ціноутворення за допомогою координації діяльності учасників господарських правовідносин.

Класифікація нормативно-правового масиву законодавства про ціноутворення за юридичною силою дозволила зробити висновок про неправомірність включення в цей інститут підзаконних нормативно-правових актів міністерств, які прийняті не у відповідності з їх повноваженнями. У зв'язку з цим пропонується визнати ці акти такими, що втратили чинність, з приводу суперечності Конституції України і ст. 192 Господарського кодексу України. Класифікація нормативного матеріалу в горизонтальному зрізі дала можливість визначити складну структуру інституту законодавства про ціноутворення, що включає в себе підінститути, які визначають загальний, єдиний для всіх галузей промисловості порядок ціноутворення, і підінститути, які визначають специфіку відносин у сфері ціноутворення в окремій галузі.

У роботі підкреслюється тісний взаємозв'язок розглянутого інституту з іншими інститутами як господарського законодавства (інститутом планування, бухгалтерського обліку), так і інших галузей, насамперед, адміністративного і податкового законодавства. Таким чином, зроблено висновок про те, що законодавство про ціноутворення – це складний інститут, який знаходиться на стику господарського, податкового й адміністративного законодавства і включає в себе нормативно-правові акти, що регулюють господарську діяльність у сфері визначення цін. З урахуванням вищевикладеного уявляється доцільним системний розгляд законодавства про ціноутворення з метою здійснення не фрагментарного, а комплексного його вдосконалення.

У підрозділі 1.3. “Види цін” проведено класифікацію існуючих цін за економічним обігом, способом включення в ціну транспортних витрат. Особлива увага приділена класифікації цін за юридичним критерієм – ступенем державного втручання в порядок встановлення цін. Практичне значення цієї класифікації пояснюється кардинальними змінами в економіці України. Поряд з розповсюдженими в епоху централізованого планового управління економікою державними фіксованими цінами в правовому полі України з'явилися інші види цін.

Фіксовані ціни встановлюються шляхом визначення їхньої абсолютної величини. На прикладі вугільної промисловості проведено аналіз застосування фіксованих цін на продукцію підприємств цієї галузі, який показав, що здійснювана сьогодні Міністерством палива й енергетики України цінова політика має вузьковідомчий характер, у силу чого не завжди є ефективною. Дотації, покликані компенсувати непокриті ціною витрати виробника, свого призначення не виконують. Причиною цього є своєрідна оцінка їх правової природи податковим законодавством, що кваліфікує дотації як доход. У результаті сума дотацій обкладається податком

на прибуток і ПДВ. У зв'язку з цим пропонується внести зміни в ст.4.1.6 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, що відносить на валовий дохід суми безповоротної фінансової допомоги, доповнивши її словами “крім сум державних дотацій на покриття збитків від реалізації товарів (робіт, послуг) за державними фіксованими цінами”.

В Україні регульовані ціни встановлюються за допомогою передбачених у Законі України “Про ціни і ціноутворення” способів: встановлення граничних рівнів цін, граничних коефіцієнтів відхилення від фіксованої ціни граничного рівня рентабельності і торгівельних надбавок.

Встановлення вільних цін також припускає певний ступінь державного впливу. Держава впливає на рівень вільної ціни шляхом встановлення цін на продукцію базових галузей (нафта, залізничні перевезення), визначення єдиного порядку формування собівартості, надання податкових пільг. Вільні ціни встановлюються з урахуванням особливостей, передбачених законодавством для ціни кожного виду – договірної, аукціонної, біржової і тендерної.

Порівняльний аналіз порядку визначення тендерних цін свідчить про наявність певних розбіжностей між законодавством України і законодавством інших країн. Мова йде про передбачені ст.6 Закону України “Про закупівлю товарів, робіт, послуг за державні кошти” умови застосування преференцій до тендерної ціни національного виробника – учасника тендера на одержання державного замовлення в залежності від очікуваної суми державного замовлення. Ця норма не узгоджується з вимогами ЄС про недискримінацію суб'єктів господарювання і стримує розвиток конкуренції в Україні. Підтримка національного виробника в країнах ЄС при розміщенні державного замовлення ґрунтується на застосуванні умов щодо співвідношення іноземної і вітчизняної сировини й обсягу виконуваних робіт (наприклад, у Польщі встановлена квота на рівні не менш 50%). Застосування досвіду правового регулювання відносин, які виникають при розміщенні державних замовлень, у країнах ЄС може мати позитивні наслідки для України. З метою вдосконалення законодавства України було б доцільно внести зміни в Закон України “Про закупівлю товарів, робіт, послуг за державні кошти”, виключивши з нього ч. 1 ст. 6, яка передбачає застосування преференцій у розмірі 10% до ціни вітчизняного виробника в залежності від суми закупівлі. Такі зміни дозволять забезпечити рівність усіх учасників тендера і підтримати національного виробника за рахунок встановлення квот обов'язкового мінімального використання національної сировини і встановлення мінімального обсягу робіт, які мають бути здійснені національними учасниками.

Розділ 2. Порядок визначення цін у господарському обороті присвячено дослідженню правового регулювання визначення різних видів цін (тарифів), компетенції центральних і місцевих органів влади і управління у сфері ціноутворення, засобів прямого і непрямого впливу на порядок встановлення цін.

У підрозділі 2.1. *“Визначення цін за угодами (договорами) суб'єктів господарювання”* підкреслюється, що правове регулювання має місце при будь-якому способі ціноутворення. Різні лише засоби і ступінь регулюючого впливу.

При встановленні цін за угодами (договорами) самими суб'єктами господарювання держава, не регулюючи безпосередньо величину ціни або рівень рентабельності, впливає на ціноутворення шляхом встановлення цін на енергоносії, решту послуг (комунального характеру, послуг перевезення вантажів тощо), що в кінцевому рахунку виступає як право регулювання в певних межах цін на промислову продукцію.

Дисертантка відзначає виняткову важливість визначення на правовому рівні загальних правил формування собівартості для багатьох аспектів господарської діяльності. Собівартість є величиною, що закладається в основу ціни; планування діяльності підприємства передбачає використання собівартості як одного з ключових показників; собівартість – відправна точка для визначення розміру прибутку, в тому числі й оподаткованого. Оцінка кінцевих результатів діяльності підприємства також безпосередньо пов'язана із собівартістю.

Правове регулювання порядку формування собівартості в ході адаптації національного законодавства до законодавства ЄС зазнало істотних змін. Однак впровадженню Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в правове поле України не передувало системний аналіз діючого законодавства, що стало причиною окремих неузгодженостей. Мова йде про різну кваліфікацію витрат, які відносяться на собівартість, у бухгалтерському і податковому обліках. Зокрема, податковим обліком не розцінюються як валові витрати витрати на реконструкцію, модернізацію, ремонт і інші поліпшення основних фондів, придбання нематеріальних активів, що підлягають амортизації, якщо сума цих поліпшень перевищує 10% сукупної балансової вартості основних фондів на початок звітного року; сум збитків, понесених підприємством від продажу товару за цінами нижче звичайних. Бухгалтерським обліком ці витрати, навпаки, розцінюються як витрати поточного періоду і підлягають віднесенню на собівартість. У результаті собівартість податкова виявляється вище собівартості бухгалтерської, що негативно позначається на розмірі прибутку підприємств. Таким чином, мета проведеного реформування бухгалтерського законодавства не завжди може бути досягнута через неузгодженість правил двох обліків. Таке становище не дає підприємству стимулу для зниження витрат, особливо тієї їхньої частини, що відноситься на собівартість.

Серед недоліків порядку формування собівартості дисертантка відзначає віднесення на собівартість втрат від браку в числі інших прямих витрат у силу явних протиріч загальним принципам належного виконання договірних зобов'язань. Виробник недоброякісної продукції є порушником договірної дисципліни. Відповідальність, що може наступити за неналежне виконання умов договору, передбачає зазнавання ним негативних наслідків економічного

характеру, що виражаються у фінансових втратах від браку. Включення ж втрат від браку в собівартість дозволяє перекладати відповідальність на споживачів.

Для досягнення позитивного ефекту в сфері ціноутворення необхідно уніфікувати правові норми, що визначають порядок двох обліків, у зв'язку з чим пропонується внести зміни в наступні нормативні акти:

- у Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджене наказом Міністерства фінансів України №381 від 31.12.1999 р., виключивши втрати від браку з переліку інших прямих витрат, які відносяться на собівартість продукції;

- у Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 р., включивши у валові витрати вартість поліпшень основних фондів, що сприяють підвищенню обсягу виробництва або зменшенню собівартості виробництва.

У підрозділі 2.2. *“Визначення порядку ціноутворення та встановлення цін”* підкреслюється, що пряме регулювання ціноутворення здійснюється у відношенні продукції базових галузей, що визначають загальний рівень цін, продукції, що має життєво важливе значення для населення. Проведений аналіз зарубіжного законодавства показав, що на сучасному етапі використання прямих засобів регулювання цін характерно практично для всіх країн. У США, Франції державні ціни встановлюються на газ, електроенергію. У Швеції на цю продукцію ріксагом визначається максимальний рівень цін.

Зараз в Україні розподілені повноваження в області ціноутворення. Державні фіксовані ціни встановлюються Верховною Радою України. Перелік видів продукції, на яку поширюється чинність закону, визначає Кабінет Міністрів України. Право встановлення комунальних цін на продукцію комунальних підприємств належить органам місцевого самоврядування. Встановлення регульованих цін може здійснюватись міністерствами. В роботі проведено аналіз їх владних повноважень в галузі ціноутворення, результати якого дозволили зробити висновок про неприпустимість довільного розширення компетенції в цій області.

У підрозділі 2.3. *“Особливості порядку тарифоутворення”* відзначається, що істотну питому вагу в ціні на промислову продукцію має вартість комунальних послуг і послуг перевезення. Діючий на сьогоднішній момент порядок формування тарифу на послуги комунального характеру засновано на використанні витратного підходу, однак у величину тарифу, крім прямих витрат, включаються і витрати виробництва (обсяг технологічних витоків і втрат), норматив яких затверджується органами місцевого самоврядування. У результаті собівартість послуги відображає не тільки фактичні, але й потенційні витрати підприємства, яке надає комунальні послуги.

Величина тарифу варіюється і в залежності від того, хто є споживачем послуги. В Україні діє дволанкова система тарифних ставок, у рамках якої на одну послугу, надану різним

споживачам, встановлюються різні ставки оплати. У результаті поділу споживачів на класи відбувається субсидювання всієї галузі, коли промислові споживачі, крім своїх обсягів користування природними ресурсами, сплачують і частину тарифу, яка не оплачена іншими споживачами.

У роботі аргументована нагальна необхідність впровадження у порядок визначення тарифу на комунальні послуги принципів раціонального користування природними ресурсами, що потребує виключення такого елемента, як непродуктивні витрати послугодавця (витоки і втрати води, газу, тепла) з переліку витрат, які компенсуються за рахунок тарифу, а також скасування визначення тарифів залежно від класу споживача.

У сфері вантажоперевезень формування тарифу здійснюється відповідно до Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості послуг на транспорті, затвердженого наказом Міністерства транспорту України № 65 від 05.02.2001 р. Тарифи на залізничні перевезення формуються згідно зі Статутом залізниць України, що є не зовсім вдалим з огляду на монопольне положення залізниці на ринку вантажних перевезень. Результати дисертаційного дослідження і експертні висновки, проведені Інститутом економіко-правових досліджень НАН України, свідчать про неприпустимість свавільного трактування законодавчого визначення перевезення Статутом залізниць України, у результаті чого відправник вантажу змушений оплачувати не тільки переміщення свого вантажу, але й витрати перевізника на повернення порожніх вагонів. Ретельний аналіз порядку визначення тарифу на перевезення, що міститься в Статуті, дозволив зробити висновок про те, що більша частина його положень враховує інтереси лише однієї сторони – перевізника, що є порушенням конституційних положень про недопущення зловживання монопольним становищем і захист конкуренції (ст.42 Конституції України), визнання усіх суб'єктів права власності рівними перед законом (ст.41 Конституції України). Мова йде про оплату клієнтом часу, витраченого залізницею на маршрутизацію; відстані, яка розраховується не за найкоротшим шляхом, а відповідно до планів формування потягу, подвійного включення в оплату користування вагонами сум плати за початково-кінцеві операції.

Як варіант реформування порядку тарифоутворення в сфері залізничних перевезень пропонується внести відповідні зміни у Статут залізниць України у частині формування тарифу, передбачивши у ньому порядок формування тарифу, аналогічний тому, що міститься у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, а саме: віднести на собівартість перевезення лише прямі матеріальні, прямі трудові, інші прямі та загальновиробничі витрати. У Статуті залізниць необхідно визначити перелік витрат, які відносяться на кожен групу витрат.

Розділ 3. Контроль за дотриманням порядку визначення цін і відповідальність за його порушення присвячений дослідженню повноважень державних органів, які здійснюють управління ціноутворенням, підстав та видів відповідальності за правопорушення у цій сфері.

У підрозділі 3.1. “Правова форма здійснення контролю” проведено аналіз прав і обов'язків Державної інспекції з контролю за цінами, який показав, що вони не завжди відповідають правовому статусу інспекції, котра у Положенні про неї визначена як орган державного управління. Обґрунтовано необхідність перегляду кола повноважень Державної інспекції з контролю за цінами з тим, щоб вони були приведені у відповідність із її правовим статусом. Для цього необхідно виключити повноваження юрисдикційного характеру і повноваження, властиві слідчим органам.

Запропоновано відродити Агентство з цін, що існувало раніше, до складу якого як структурний підрозділ увійшла б Державна інспекція з контролю за цінами. Компетенцію Агентства могли б складати два блоки повноважень: аналітичний блок - проведення моніторингу цін, дослідження динаміки цін та її причин; управлінський блок – підготовка науково обґрунтованої концепції розвитку цінової політики та її реалізація. Територіальні відділення Агентства в межах їхньої компетенції було б доцільно наділити повноваженнями з визначення регіональної цінової політики, що формувалася б виходячи з основних положень програми соціально-економічного розвитку регіону. Крім того, для ефективного управління ціноутворенням на місцях доцільно було б щодо територіальних відділень Агентства з цін запровадити режим подвійного підпорядкування – центральному апарату Агентства, який встановлює основні пріоритети розвитку цінової політики держави, і обласним державним адміністраціям. При такому підході забезпечувалася б узгодженість дій Агентства з цін та регіональних органів. Орган державного управління ціноутворенням, у свою чергу, одержав би можливість вчасно й ефективно реагувати на диспропорції, що виникають у регіоні.

У підрозділі 3.2. “Відповідальність за правопорушення у сфері ціноутворення та застосування цін” відмічається, що порушники порядку ціноутворення несуть відповідальність, передбачену Господарським кодексом України і Законом України “Про ціни і ціноутворення”. Підставою відповідальності в сфері ціноутворення є порушення суб'єктом господарювання встановленої дисципліни цін. Однак зараз діє й Інструкція про порядок застосування економічних і фінансових (штрафних) санкцій органами державного контролю за цінами, затверджена наказом Міністерства економіки та європейської інтеграції України і Міністерства фінансів України №298/519 від 3.12.2001 р. Цією Інструкцією встановлюються інші види санкцій, які можуть застосовуватись за правопорушення в сфері ціноутворення – економічні і фінансові (штрафні), а також визначаються підстави відповідальності. Таке положення суперечить ч.1 ст. 216 Господарського кодексу України, яка передбачає, що учасники господарських відносин несуть

господарсько-правову відповідальність у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених кодексом, іншими законами та договором. З метою недопущення розширювального розуміння заходів відповідальності за правопорушення в сфері ціноутворення пропонується Інструкцію про порядок застосування економічних і фінансових (штрафних) санкцій органами державного контролю за цінами визнати такою, що втратила чинність з прийняттям Господарського кодексу України.

Вибір санкцій, які можуть застосовуватись до порушників цінової дисципліни, залежить від того, яким органом контролю (Державною інспекцією з контролю за цінами України, Антимонопольним комітетом України) виявлене правопорушення і ким є порушник (монополістом чи ні). Державна інспекція з контролю за цінами у разі необхідності застосування санкцій керується Законом України “Про ціни і ціноутворення”, що передбачає у випадку виявлення правопорушення вилучення незаконно отриманого прибутку і стягнення штрафу в подвійному розмірі цього прибутку. У разі, коли порушником є підприємство-монополіст, застосовуються інші санкції. У роботі відзначається недоцільність диференційованого підходу до питань відповідальності в сфері ціноутворення. У випадку встановлення монополістично високої ціни підприємство-монополіст не порушує права інших суб'єктів господарювання, що виробляють однорідну з ним продукцію, а порушує встановлений порядок ціноутворення. Монопольне положення приводить до того, що збиток споживачів у разі такого підвищення значніший, ніж, якби подібне порушення допустив немонополіст, однак перепон розвитку конкуренції у випадку цінового порушення немає. Разом з тим ст. 255 Господарського кодексу України передбачає як додаткову міру відповідальності відшкодування збитків, заподіяних унаслідок зловживання монополістичним положенням. Незалежно від застосування цієї санкції за встановлення монополістично високих і монополістично низьких цін ст. 263 цього ж кодексу передбачене вилучення незаконно отриманого прибутку в державний бюджет. У дисертаційній роботі обгрунтовано необхідність уніфікації санкцій за порушення в сфері ціноутворення безвідносно суб'єкта цього порушення та пропонується виключити підпункт 1 пункту 2 ст. 13 із Закону України “Про захист економічної конкуренції” від 11.01.2001 р.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає в обгрунтуванні напрямків удосконалювання правового регулювання цін і ціноутворення в Україні. Для вирішення наукової задачі дисертанткою обгрунтовано нові наукові положення і пропозиції щодо удосконалення законодавства про ціноутворення з метою підвищення ефективності державної цінової політики.

Головними науковими і практичними результатами дисертаційного дослідження є обґрунтування необхідності системного підходу до законодавства про ціноутворення як складного інституту господарського законодавства, який має тісний зв'язок з іншими галузями законодавства (податкового, адміністративного); виявлення основних напрямків правового регулювання цін і ціноутворення в Україні; розробка на цій основі конкретних пропозицій щодо удосконалення законодавства.

На підставі проведеного дослідження сформульовані наступні основні висновки:

1. Доведено, що законодавство про ціноутворення являє собою систему нормативно-правових актів, об'єднаних єдиними предметом і метою. Особливості, властиві правовідносинам, що складаються в процесі ціноутворення (коло суб'єктів, зміст правовідносин), свідчать про їхню господарсько-правову природу. Інститут законодавства про ціноутворення має тісний зв'язок з іншими інститутами як господарського, так і інших галузей законодавства. У дисертації аргументовано, що включення до складу законодавства про ціноутворення нормативно-правових актів міністерств, що регулюють ціноутворення, суперечить офіційному тлумаченню терміну “законодавство”, яке наведено у рішенні Конституційного Суду України по справі про тлумачення терміну “законодавство” від 09.07.1998 р., і положенням Господарського кодексу України (ст.192), які передбачають, що політика ціноутворення, порядок та застосування цін, повноваження органів державної влади і органів місцевого самоврядування по встановленню і регулюванню цін, а також контроль за цінами і ціноутворенням визначається Законом України “Про ціни і ціноутворення”, іншими законодавчими актами.

2. Для забезпечення системного підходу до ціноутворення необхідно гармонізувати відповідні норми податкового законодавства з законодавством про ціноутворення. У зв'язку з цим пропонується внести зміни в ст.4.1.6 Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств”, що відносить на валовий дохід суми безповоротної фінансової допомоги, доповнивши її словами “крім сум державних дотацій на покриття збитків від реалізації товарів (робіт, послуг) за державними фіксованими цінами”.

3. З метою сприяння розвитку конкуренції на ринку та підтримки вітчизняного товаровиробника пропонується внести зміни в ст.6 Закону України “Про закупівлю товарів, робіт, послуг за державні кошти”, яка передбачає умови застосування преференцій у розмірі 10% до ціни національного учасника тендеру за умови, що очікувана сума державної закупівлі буде перевищувати встановлений цим Законом мінімум. Підтримка національного виробника в цьому випадку буде здійснюватися через регулювання обсягу використання вітчизняної сировини і робіт.

4. Аргументовано необхідність уніфікації правових норм, що визначають порядок віднесення на собівартість окремих видів витрат виробника. Пропонується внести наступні зміни у нормативно-правові акти:

- у Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджене наказом Міністерства фінансів України №381 від 31.12.99 р., виключивши втрати від браку з переліку інших прямих витрат, які відносяться на собівартість продукції;

- у Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 р., включивши у валові витрати вартість поліпшень основних фондів, що сприяють підвищенню обсягу виробництва або зменшенню собівартості продукції.

5. У сучасних умовах господарювання ефективність державного регулювання чимало в чому залежить від взаємодії центральних та місцевих органів управління. З метою підвищення ефективності управління ціноутворенням пропонується впровадження подвійного підпорядкування територіальних підрозділів Державної інспекції з контролю за цінами – центральному апарату Державної інспекції з контролю за цінами й обласній державній адміністрації, що дало б можливість враховувати особливості регіонального ринку при формуванні регіональної програми соціального й економічного розвитку.

6. Запропоновано з метою вдосконалення державного регулювання ціноутворення створити Агентство з цін, у складі якого могла б функціонувати Державна інспекція з контролю за цінами. Компетенцію Агентства могли б складати проведення моніторингу цін, дослідження динаміки цін та її причини, підготовка науково обґрунтованої концепції розвитку цінової політики та її реалізація. Державна інспекція з контролю за цінами виконуватиме функцію органу, який здійснює безпосередній контроль за дотриманням вимог законодавства про ціноутворення усіма господарюючими суб’єктами.

7. Обґрунтована необхідність уніфікації санкцій, які застосовуються до порушників законодавства про ціноутворення незалежно від того, чи є правопорушник монополістом. Для цього пропонується виключити підпункт 1 пункту 2 ст. 13 із Закону України “Про захист економічної конкуренції”.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Джумагельдієва Г. К вопросу о правовой природе цены как существенного условия договора // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2002. – № 3. – С. 58 – 61
2. Джумагельдієва Г.Д. К вопросу о методах правового регулирования цен // Экономика и право. – 2003. – № 1. – С. 50 – 53.
3. Джумагельдієва Г. Щодо окремих питань правового регулювання вартості залізничних перевезень вантажів // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 5. – С. 14 – 15.
4. Джумагельдієва Г. К вопросу о современном тарифообразовании на рынке коммунальных услуг // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 7. – С. 142 – 144.

5. Ерыгина Г.П., Джумагельдиева Г.Д. Гармонизация норм налогового и бухгалтерского права, связанных с порядком ценообразования // Экономика и право. – 2003. – № 3. – С. 94 – 97. (*Особистий внесок здобувачки: дослідження питань кваліфікації витрат на модернізацію, реконструкцію й інші поліпшення основних фондів, а також втрат від браку в податковому і бухгалтерському обліках; формування пропозицій щодо гармонізації порядку ведення цих обліків*).

6. Джумагельдиева Г.Д. К вопросу о правовом регулировании цен и ценообразования в угольной промышленности // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. – 2003. – № 2. – С. 223 – 227.

7. Джумагельдиева Г. Применение обычных цен в хозяйственной деятельности // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 4. – С. 12 – 14.

8. Джумагельдиева Г. Организационно-правовые меры усиления контроля за ценовой политикой отечественных производителей // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Спецвипуск №1. – Львів: Львівська політехніка. – 2002. – С. 132 – 133.

9. Джумагельдиева Г. Взаимодействие центральных и местных органов управления ценообразованием: проблемы и пути их решения // Город, регион, государство: проблемы распределения полномочий / НАН Украины. Институт экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО “Юго-Восток, Лтд”. – 2003. – С. 85 – 92 .

10. Джумагельдієва Г.Д. Економіко-правові особливості регулювання вартості залізничних перевезень вантажів // Тези допов. і наук. повідом. наук.-практ. конф. “Становлення і розвиток правової системи України”. – К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2002. – С. 109 – 110.

АНОТАЦІЯ

Джумагельдієва Г.Д. Правове регулювання цін та ціноутворення. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04. - Господарське право; господарсько-процесуальне право. – Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Донецьк, 2004.

У роботі досліджуються питання правового регулювання цін і ціноутворення. Доведено необхідність системного підходу до законодавства про ціноутворення. Обґрунтовано роль ціни як істотної умови договору та зроблені пропозиції щодо конкретизації способів її визначення. Аргументовано доцільність відміни цінових преференцій для національного виробника при визначенні тендерних цін. Внесені пропозиції щодо гармонізації податкового та бухгалтерського обліків при визначенні собівартості продукції. Дістав подальший розвиток порядок оподаткування прибутку промислових підприємств, на продукцію яких встановлено державні фіксовані ціни. Аргументовано необхідність поширення загального порядку формування собівартості на тарифи у

сфері вантажоперевезень залізницею. Доведено необхідність впровадження принципів раціонального використання природних ресурсів при формуванні політики тарифоутворення. Доведено необхідність структурного реформування системи спеціалізованого управління ціноутворенням. Внесені пропозиції щодо уніфікації санкцій, які застосовуються до порушників законодавства про ціноутворення Державною інспекцією з контролю за цінами й Антимонопольним комітетом України.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, правове регулювання, тендерна ціна, цінові преференції, тарифоутворення, собівартість, Державна інспекція з контролю за цінами, Антимонопольний комітет України.

АННОТАЦІЯ

Джумагельдієва Г. Д. Правовое регулирование цен и ценообразования. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – Хозяйственное право; хозяйственно - процессуальное право. – Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, Донецк, 2004.

Диссертация посвящена исследованию правового регулирования цен и ценообразования. В работе исследуются этапы развития законодательства о ценообразовании в Украине и странах зарубежья, юридическая роль и значение цены, место и структура законодательства о ценообразовании, виды цен; порядок определения цен государством и субъектами хозяйствования, особенности тарифообразования на рынке коммунальных услуг и железнодорожных грузоперевозок; компетенция государственных органов управления ценообразованием, ответственность за правонарушения в этой сфере.

Первый раздел диссертации посвящен характеристике цены как экономико-правовой категории. Показана роль цены как существенного условия договора и ее значение для практики хозяйствования. На основе проведенного исследования выделены способы указания цены в договоре, а также сделан вывод о несоответствии законодательству определения цены посредством фиксации в договоре источника информации об уровне цен на продукцию или применения для этих целей обычных цен. Аргументирована необходимость внесения дополнения в ч.2 ст.189 Хозяйственного кодекса Украины относительно конкретизации способов указания цены в договоре.

Проведенный анализ нормативно-правовых актов, регулирующих ценообразование, свидетельствует об их внутренней согласованности обусловленной единством предмета и цели регулирования. Классификация нормативно-правовых актов, составляющих этот институт в горизонтальном срезе, позволила определить его сложную структуру, которая включает в себя подинституты, определяющие общий порядок ценообразования для всех отраслей

промышленности, и продинституты, содержащие специальное регулирование для отдельных отраслей. Определена отраслевая природа института законодательства о ценообразовании как хозяйственного, имеющего тесную связь с институтами административного и налогового законодательства. Это позволило сделать вывод о целесообразности системного подхода к законодательству о ценообразовании.

Проведена классификация цен по различным основаниям: экономическому обороту, способу включения в цену затрат на перевозку, степени государственного вмешательства в установление цены. Обоснована необходимость отмены преференций к цене национального производителя, применяемых при размещении государственных закупок в зависимости от ожидаемой суммы закупки.

Во втором разделе работы исследованы способы правового регулирования ценообразования. Проанализированы особенности правового регулирования цен в зарубежных странах и в Украине. Доказано, что установление единых требований к формированию себестоимости, установлению цен на продукцию базовых отраслей, использование налоговых рычагов, в конечном счете выступает как право регулирования в определенных пределах свободных цен на промышленную продукцию. Показана роль себестоимости в определении цены и проанализирован порядок отнесения затрат на себестоимость продукции по правилам ведения бухгалтерского и налогового учетов. Выявлено отсутствие единого подхода к квалификации отдельных, компенсируемых за счет цены, затрат на производство (потери от брака, стоимость улучшений основных фондов). Предложена модель гармонизации налогового и бухгалтерского законодательства в части формирования себестоимости промышленной продукции. Обоснована необходимость выведения из-под налогообложения средств, направляемых в виде дотаций на покрытие убытков предприятий, цены на продукцию которых подлежат государственному регулированию.

Исследование порядка формирования тарифов на услуги коммунального характера позволило сделать вывод о недопустимости отнесения непроизводительных затрат услугодателей (утечки, технологические потери) на потребителей услуг. Аргументирована необходимость отмены системы определения тарифных ставок в зависимости от класса потребителя. Рассмотрен порядок формирования тарифа на услуги железнодорожных перевозок, предусмотренный Уставом железной дороги. Доказана необходимость применения общих принципов ценообразования при формировании тарифной политики.

В третьем разделе исследуются особенности контроля за ценообразованием, осуществляемого Государственной инспекцией по контролю за ценами Украины и Антимонопольным комитетом Украины, а также вопросы ответственности за правонарушения в сфере ценообразования. Обоснована необходимость приведения правового статуса

Государственной инспекции по контролю за ценами в соответствии со статусом правительственного органа государственного управления. Аргументирована целесообразность проведения структурного реформирования инспекции, предусматривающего создание аналитического и контрольного блоков, а также введение режима двойного подчинения территориальных отделений – центральному аппарату и областной государственной администрации. Это позволит задействовать Государственную инспекцию по контролю за ценами при составлении региональной программы социально-экономического развития. Обоснована необходимость размежевания полномочий в области осуществления контроля за ценами между Антимонопольным комитетом Украины и Государственной инспекцией по контролю за ценами. Рассмотрены основания ответственности за правонарушения в сфере ценообразования и сформулированы соответствующие предложения к законодательству.

Ключевые слова: цена, ценообразование, правовое регулирование, тендерная цена, ценовые преференции, тарифообразование, себестоимость, Государственная инспекция по контролю за ценами, Антимонопольный комитет Украины.

ANNOTATION

Dzhumageldieva G. D. Legal regulation of price and price formation. – Manuscript.

Thesis for the obtaining of the degree of the Legal sciences in specialty 12. 00. 04. – Commercial law; Commercial-procedural law. – Institute of Economic and Legal Research of National Academy of Sciences of Ukraine, Donetsk, 2004.

The thesis is dedicated to the problem of Legal provision of price formation in Ukraine. The author considers specific features and trends in development of price legislation. The necessity of a system approach to the price legislation is proved. Scientifically grounds Definition of the price as an essential term of an agreement is well grounded. Classification of prices is made. The ground for their classification is the degree of the state intervention into the pricing process. Expediency of the abolition of perforations for prices of National producers during realization of tenders is agreed. The author has proposed the model of harmonization of the accounting and fiscal accounting when the prime cost is determined. The necessity is proved to abolish cross subsidization and to introduce principles of rationale nature resources use when the policy of tariffs establishments for municipal and railway transportation services is formed. The author has proved that the structural reform of the system for management of price formation. Proposals are made to unity sanctions which are applied to the price legislation breakers by State cost inspection and Antitrust committee.

Key words: price, price formation, tender price, preferentions for prices, tariff establishments, prime cost, State cost inspection, Antitrust committee.

Підписано до друку 19.10.2004.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Обл.-вид.арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Замовлення № 338/1

Надруковано у ТОВ “Вега-Принт”.
83048, м.Донецьк, вул.Університетська, 78.
Тел. (0622) 55-12-94.